

<https://doi.org/10.19195/0137-1150.176.11>

Data przesłania artykułu: 28.10.2021

Data akceptacji artykułu: 1.02.2022

VESNA BJEDOV

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Republika Hrvatska

(Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, Republic of Croatia)

Planiranje stvaralačkih zadataka u nastavi hrvatskoga jezika kao dio portreta kreativnog nastavnika

Planning creative tasks in Croatian language teaching as part of a creative teacher's portrait

Abstract

In recent years, much attention has been given to creativity as a value and its promotion as a key indicator of not only successful teaching and learning, but also of personal fulfillment and progress. It is a quality based on the teacher's knowledge and lesson-planning and it is aimed at achieving fundamental learning outcomes. The purpose of this paper is first to present the portrait of a creative teacher (their main characteristics), then creative teaching and school context, and finally to investigate whether Croatian language teachers plan creative language tasks that encourage challenge, personality, intrigue, fantasy, individual choice and original thought. The research material consisted of 30 written preparations for a Croatian language lesson collected via e-mail during 2020 and 2021. The results showed that the teachers do plan creative tasks, but not enough of them. It was also visible that the analysed written preparations for the Croatian language lesson mostly contain creative tasks which encourage original thought and that in designing these tasks teachers pay great attention to the students' personal response, connecting new information with prior knowledge, as well as promoting cooperation and social competence.

Keywords: characteristics of a creative teacher, creative teaching, creative tasks in Croatian language teaching

Planiranje stvaralačkih zadataka u nastavi hrvatskoga jezika kao dio portreta kreativnog nastavnika

Sažetak

Kreativnosti kao vrijednosti te njezinom promoviranju kao ključnom indikatoru uspješnoga poučavanja i učenja, ali i osobnoga ispunjenja i napretka, zadnjih se godina posvećuje velika pozornost. Riječ je o kvaliteti utemeljenoj na nastavnikovom znanju i planiranju nastave te usmjerenju ostvarivanju konkretnih ishoda učenja. Cilj je ovoga rada ponajprije razložiti portret kreativnoga nastavnika – njegove osobine, zatim kreativno poučavanje te školski kontekst, a potom istražiti planiraju li nastavnici hrvatskoga jezika stvaralačke jezične zadatke kojima se potiče izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te izvorna misao. Istraživačku je građu činilo 30 pisanih priprava za nastavni sat hrvatskoga jezika prikupljenih putem e-pošte tijekom 2020. i 2021. godine. Rezultati su pokazali da nastavnici hrvatskoga jezika planiraju stvaralačke zadatke, ali nedovoljno. Također se pokazalo da je u analiziranim pisanim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika najviše stvaralačkih zadataka kojima se potiče izvorna misao te da su u osmišljavanju tih zadataka nastavnici veliku pozornost posvetili učenikovom osobnom odgovoru, povezivanju novih znanja s prethodnima te promicanju suradnje i socijalne kompetencije.

Ključne riječi: osobine kreativnoga nastavnika, kreativno poučavanje, stvaralački zadatci u nastavi hrvatskoga jezika

1. Uvod

Posljednjih je godina došlo do povećanoga zanimanja za kreativnost i to ne samo u odgojno-obrazovnoj teoriji i praksi nego i u drugim područjima života. Velika je usredotočenost na kreativnost kao vrijednost i njezino promoviranje kao ključa osobnoga ispunjenja i napretka, stoga je razumljivo da se toj vrijednosti osobit obzir posvećuje u poučavanju i učenju. U tim procesima, koji se poglavito ostvaruju u nastavi, kreativnost ne treba promatrati kao neobveznu komponentu kojom bi se nastava učinla zanimljivom niti nekom vrstom luksuza rezerviranim za nadarene nego kao središnjicom za uspješno poučavanje i učenje. „Jezična kreativnost nije samo osobina iznimnih ljudi nego iznimna osobina svih ljudi“ (Richards, Cotterall, 2016, prema: Carter, 2004, p. 13), stoga cjelokupna nastava uključuje djela kreativnosti (Richards, Cotterall, 2016). Znači, kreativnost nije sveprisutnost nego svrhovitost, prava kreativnost nije dekorativnost nego vjeđnost koja donosi konkretne ishode učenja utemeljene na nastavnikovom znanju i planiranju nastave (prema: Richards, Cotterall, 2016). Širina razumijevanja ovoga pojma u nastavnom kontekstu je i u tome da kreativnost ne postoji samo u proizvodu (jeziku koji učenici stvaraju) nego i u procesima u kojima se stvaraju uvjeti nastajanja toga proizvoda, a u koje su uključeni i nastavnici i učenici (Ellis, Densky, 2016). Isto tako, za postizanje kreativnosti u nastavi važna je suradnja, međusobna povezanost svih njezinih čimbenika jer je kreativnost po svojoj prirodi društvena i suradnička i nije stvar individualne inspiracije nego mnogih socijalnih

čimbenika poput suradnje, mreža podrške, obrazovanja i kulturne pozadine (Richards, Cotterall, 2016, prema: Sawyera, 2006). Primjena tehnologije u poučavanju i učenju jezika može također pridonijeti kreativnosti, ali uvođenje tehnologije automatski ne čini nastavu kreativnom. Angažiranje učenika u kreativnom izazovu koji je i jezični i multimedijalni usmjeruje ih da se istovremeno usredotoče na jezik, publiku i komunikaciju (prema: Richards, Cotterall, 2016). Cilj je ovoga rada ponajprije razložiti portret kreativnoga nastavnika – njegove osobine, zatim kreativno poučavanje te školski kontekst kao podršku, odnosno ograničenje u nastavnikovom kreativnom rastu i razvoju, a potom istražiti planiraju li nastavnici hrvatskoga jezika stvaralačke jezične zadatke kojima se potiče izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te izvorna misao.

2. Kreativni nastavak

Kreativnosti se može pristupiti na više načine. Primjerice, može se promatrati „...kao osobina ljudi (tko smo), procesa (što radimo) ili proizvoda (što izrađujemo)“ (Richards, 2013, prema: Fisher, 2004, p. 8). Kreativnost obuhvaća niz različitih dimenzija: sposobnost rješavanja problema izvornim načinima relevantnima za postavljene ciljeve, zatim viđenje novih značenja i odnosa u stvarima te uspostavljanje veza među njima, potom imati originalne i maštovite misli i ideje o nečemu te korištenje mašte i dosadašnjeg iskustva za stvaranje novih mogućnosti učenja. Istraživači kreativnosti uglavnom se slažu da kreativnost uključuje kombinaciju jedinstvenosti i korisnosti (Amabile, 1996; Feist, 1998; Sternberg, Lubart 1999). U portretiranju kreativnoga nastavnika, mogu se izdvojiti tri čimbenika: osobine nastavnika, način poučavanja te školsko okruženje, odnosno kako okolni situacijski kontekst u kojemu nastavnik radi potiče ili inhibira kreativno poučavanje (prema: Richards, 2013).

2.1. OSOBINE KREATIVNOG NASTAVNIKA

Maštovitost i stručnost

Einstein je vjerovao da je mašta vrijednija kvaliteta od znanja (VanTassel, MacFarlane). Kreativni nastavnik zna pokrenuti maštu, nadahnuti osobnim stilom poučavanja, motivirati na daljnji nastavak učenja. To je nastavnik koji je upućen i stručan te dobro poznaje predmet poučavanja na kojemu temelji kreativno planiranje nastave. Baza je znanja važna da bi mašta bila produktivna jer kreativnost ne znači poduzimanje nefokusiranih koraka nego treba voditi do aktivnosti koje imaju legitimne i jasno postavljene ishode učenja. To znači da kreativni nastavnik mora čvrsto imati na umu što poučava i koje ishode učenja treba ostvariti, ali se tijekom nastavnoga procesa može odlučiti za korak koji nije unaprijedno planirao

(prema: Richards, 2013). Kreativan se nastavnik koristi, primjerice, svojim socio-lingvističkim znanjem u iznošenju drukčijih stajališta ili ideja od onih koje su istaknute u tekstovima¹ kojima se koristi u nastavi hrvatskoga jezika, a što će i samim učenicima nastavu učiniti zanimljivom i drukčijom. To je i pitanje samopouzdanja koje inače ima važnu ulogu u nastavnikovoj kreativnosti.

Metodičko znanje

Kreativni su nastavnici upoznati sa širokim rasponom strategija i metodičkih mogućnosti u nastavi. „Kreativnost u poučavanju znači imati širok repertoar strategija na koje se nastavnici mogu pozvati, kao i spremnost za odstupanje od ustaljenih postupaka i korištenje vlastitih rješenja“ (Richards, 2013, p. 27). Briga o prostoru u kojemu učenici uče svakako je dijelom nastavnikove kreativnosti. U stvaranju izgleda učionice trebaju sudjelovati i učenici i to ne samo u izboru fotografija, postera i ostalih nastavnih materijala nego i u stvaranju kreativnog ugođaja.

Samopouzdanje, povjerenje i odgovornost

Kreativno poučavanje zahtijeva nastavnikovo samopouzdanje koje mu omogućuje originalnost. Isto je tako važno i povjerenje, kao rezultat iskustva, koje nastavnicima pruža osjećaj kontrole u učionici te da upravo oni – nastavnici – a ne udžbenik ili kurikulum, mogu nešto promijeniti (prema: Richards, 2013). Kreativni nastavnici vide svoj doprinos nastavi kao presudan, stoga imaju osjećaj osobne odgovornosti za to koliko učenici uče. Posvećeni su učenicima, predani njihovom uspjehu, stalno prilagođuju svoje poučavanje njima kako bi im olakšali učenje, nastoje doznati što više o svojim učenicima kako bi najbolje mogli odgovoriti na njihove potrebe. Potiču razvoj samopouzdanja kod svojih učenika te nastoje povećati njihovo povjerenje u vlastitu sposobnost uspješnoga učenja.

Usmjerenost učenicima

Fokusiranost na učenike kao pojedince također je osobina kreativnih nastavnika, a to znači pratiti napredak svakog učenika i osobno ga informirati o tome, upućivati, savjetovati, pohvaliti, čestitati, razgovarati. Usmjerenost na učenike znači povezivati sadržaj učenja s učenikovim životom i iskustvom te slušati učenike i tražiti mogućnosti njihova preuzimanja odgovornosti i kontrole nad svojim učenjem. Isto tako, kreativan nastavnik uključuje svoje učenike u pripremanje nastave, a to primjerice, može biti učenikov osobni izbor tekstnoga predloška za učenje i donošenje na nastavu (prema: Richards, 2013).

¹ Ti tekstovi mogu biti lingvometodički predlošci koji mogu biti polazni, vježbeni i provjerbeni (Težak, 1996).

Kritička refleksija

Osobina je kreativnih nastavnika i kritička refleksija koja se poglavito ogleda u nastavnikovu razmišljanju i preispitivanju vlastite prakse te proširivanju svojega znanja novim praksama i idejama. Refleksivni nastavnici bilježe, vode dnevnik o svom poučavanju, o novim aktivnostima koje uvode u nastavu te njihovoj uspješnosti što svakako može pomoći u donošenju boljih odluka u budućem poučavanju i učenju. Isto tako, kreativni nastavnici refleksiju ostvaruju traženjem i dobivanjem izuzetno vrijednih povratnih informacija od učenika jer im te informacije daju bolji uvid u učenikovu percepciju o onome što se događa na nastavi te daju priliku nastavnicima prilagoditi svoju nastavu u onim dijelovima u kojima je to potrebno. Kreativni refleksivni nastavnici postavljaju sebi pitanja koja se odnose na to mijenjaju li način poučavanja, isprobavaju li nove aktivnosti, uspoređuju li svoje poučavanje s nastavom drugih nastavnika s namjerom utvrđivanja koja su kreativna rješenja oni razvili, zatim mogu li pronaći načine kako svoje zadatke učiniti kreativnijima i privlačnijima učenicima te mogu li prilagoditi postojeće aktivnosti koje inače primjenjuju tako da povećaju vrijednost svoje nastave za same učenike (prema: Richards, 2013).

Originalnost

Kreativni nastavnici nisu konformisti nego su spremni slijediti svoju intuiciju, isprobati nove pristupe, strategije i postupke, reskirati i eksperimentirati. Time stvaraju svježije stavove i nove uvide u postojeće, a preuzimanje rizika odražava njihovo fleksibilno razmišljanje. Uče na vlastitim greškama, spremni su preispitati pa čak i napustiti svoj izvorni plan i pokušati nešto drugo (prema: Richards, 2013). Bruner (1962) je kreativnost definirao kao „čin koji proizvodi učinkovito iznenađenje“, a Fisher (2004) je komentirao da je originalnost ta koja pruža učinkovito iznenađenje. „Činiti iste stvari na isti način ne znači biti kreativan, raditi stvari drugačije dodaje varijaciju pukoj navici, ali kada radimo ili razmišljamo o stvarima koje prije nismo radili, a učinkovite su, originalni smo i potpuno kreativni“ (Fisher, 2004, p. 9). Ta se originalnost postiže, između ostalog, traženjem originalnih načina kreiranja nastave, a to znači samostalnim stvaranjem scenarija nastavnoga sata i osmišljavanjem nastavnih materijala pri čemu udžbenik neće biti jedinim izvorom znanja. Biti kreativnim nastavnikom ne znači kopirati praksu drugih kreativnih učitelja nego razumjeti načela kreativnoga poučavanja i stvarati svoj individualni stila poučavanja, a svaki pojedini nastavnik razumjet će ta načela na različite načine. Primjerice, kreativni nastavnici svaki nastavni sat drže jedinstvenim (neponovljivim) iskustvom izbjegavajući ponavljanja, stvaraju učinkovita iznenađenja koja su obilježena drukčijim pristupima i načinima postupanja kako bi učenici doživjeli nešto drukčije i neočekivano (prema: Richards, 2013).

2.2. Kreativno poučavanje

Kreativno poučavanje znači razmišljanje o mogućnostima (Craft, 2002), maštovit pristup, atmosferu uzbuđenoga iščekivanja nečeg novog i zanimljivog, strast istraživanja, otkrivanja i eksperimentiranja, neprekidno pulsiranje aktivnosti i njihovo tiho brujanje, prioritete koji uključuju učenike i prilagodbu njima (prema: Jeffrey, Craft 2004).

Metodički eklekticizam

Osobine kreativna nastavnika utječu i na njegovo kreativno raspoloženje koje se odražava i na njegovo poučavanje. Kreativni se nastavnici koriste eklektičnim izborom metoda i postupaka, što znači da nisu vezani uz određenu metodu nego se koriste širokom paletom metodičkih mogućnosti te velikim rasponom resursa i aktivnosti. Oni kombiniraju i modeliraju s ciljem oblikovanja nastave koja je po mjeri učenika uobzirujući činjenicu da različiti pristupi imaju različite snage. Kreativni nastavnici stalno traže nove načine rada, uče poučavati drukčije. Naime, s vremenom nastavnici usvoje rutinu i postupke koji omogućuju fluidno izvođenje nastave strukturirane prema nastavnim etapama. S obzirom na to da nastavnici poučavaju prema propisanom predmetnom kurikulumu, to uvjetuje tendenciju da se poučavanje standardizira, „jedan način odgovara svima“, što često rezultira time da se nastavnici koriste već gotovim nastavnim materijalima kao i udžbenikom te ih učinkovito prenose učenicima. Međutim, to nikako nije osobitost kreativnog poučavanja (prema: Richards, 2013).

Improvizirajući elementi

Kreativni nastavnici samostalno kreiraju svoje nastavne materijale krećući se naprijed-natrag između sadržaja onoga što se nalazi u udžbeniku i onoga što je njihova inicijativa. To znači da iako nastavnik poučava isti sadržaj iz istog udžbenika više puta, poučavanje može postati drukčijim ako nastavnik pokrene, odnosno unese improvizirajuće elemente tijekom nastave. Takvo, nelinearno učenje, spontano je i ovisi o situaciji (Bjedov, Ivić, 2019, prema: Carrol, 2007) te obogaćuje nastavnu praksu. Iznimno je važno u kreativnom poučavanju nastavu usmjeriti potrebama učenika, odnosno prilagoditi udžbenički izvor interesima svojih učenika, pri čemu tom prilagodbom kreativan nastavnik personalizira tekst čineći ga boljim nastavnim resursom i individualizira ga za određenu skupinu učenika (prema: Richards, 2013).

Stvaralački zadatci

„Kreativno poučavati znači procjenjivati aktivnosti i materijale kako bi podržali kreativno poučavanje. Istraživači su identificirali brojne dimenzije kreativnih

zadataka: otvoreno rješavanje problema, prilagodba mogućnostima sudionika... (Burton, 2010; Lubart, 1994)“ (Richards, 2013, p. 32). Neke od značajki koje Dornyei (2001) identificira kao stvaralačke zadatke pri učenju jezika koji mogu promovirati kreativne odgovore jesu: izazov, zanimljiv sadržaj, osobnost, novost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te zadatci koji potiču izvornu misao. *Izazov* mogu biti zadatci u kojima učenici rješavaju probleme, otkrivaju nešto, prevladavaju prepreke ili pronalaze informacije; *zanimljiv sadržaj* može obuhvatiti teme koje su učenicima već zanimljive i o kojima bi željeli čitati izvan nastave; *osobnost* čine aktivnosti koje su povezane sa životom učenika; *novost* mogu biti aspekti aktivnosti koji su novi ili različiti, odnosno potpuno neočekivani; *intrigantnost* se odnosi na zadatke koji sadrže, primjerice, dvosmislenost, problematičnost, paradoksalnost, kontroverznost, kontradiktornost te potiču znatiželju; *fantazija* se odnosi na aktivnosti koje uključuju učenikovu fantaziju i koje pozivaju učenike na korištenje mašte za stvaranje lažnih priča, poistovjećivanje s izmišljenim likovima ili glumu zamišljenih situacija; *individualni izbor* znači zadatke koji učenicima daju osobni izbor; *zadaci koji potiču izvornu misao* odnose se na aktivnosti koje zahtijevaju originalan odgovor, dakle osobni, individualan učenikov odgovor (prema: Richards, 2013).

Uporaba tehnologije

Kreativno poučavanje obuhvaća i nastavnikovu uporabu tehnologije u nastavi što može podržati i potaknuti razvoj mašte, rješavanje problema i divergentno razmišljanje ne samo nastavnika nego i učenika. U tom smislu razredni je blog vrlo prikladan, zanimljiv i produktivan nastavni resurs u poučavanju jezika. Inače, „digitalna generacija“ vrlo brzo ovladava tehnološkim dostignućima i odlično uči jezik u multimedijalnom okruženju (prema: Richards, 2013).

2.3. Suradnički školski kontekst

Priroda je kreativnosti suradnička. Razvijanje kreativnih vještina poučavanja ostvaruje se u dijalogu i u različitim socijalnim odnosima koji se ostvaruju ne samo u učionici nego i šire. Ne može se očekivati od nastavnika razvijati kreativne vještine u izolaciji. Naime, kreativno poučavanje zahtjeva potporu „sustava interakcija“ koji uključuje suradnju s drugim kolegama nastavnicima, stručnjacima te institucijskim čelnicima (prema: Richards, Cotterall, 2016). Znači, školski je kontekst također važan za prepoznavanje kreativnih i inovativnih nastavnika te poticanja i ohrabivanja njihova kreativnoga poučavanja. Škola može pomoći nastavnicima prepoznati i podijeliti kreativnost njihove poučavateljske prakse. Primjerice, može se poticati pisanje bilježaka o inovativnim pristupima koji se primjenjuju u nastavi i objavljivati na zajedničkoj ploči u zbornici, mogu se kreirati mrežne stranice na kojima se razmjenjuju ideje, zatim se mogu organizirati različiti susreti

nastavnika u neformalno vrijeme na kojima će se razmjenjivati iskustva o novinama u nastavi. Isto tako, kvalitetni načini poticanja kreativnosti u poučavanju jesu i promoviranje timske nastave, zatim sustručnjačkog praćenja te zajedničkog planiranja nastave. Podupiranje kreativnoga poučavanja može se ostvariti i tako da škola osigura nastavnicima dostupnost najnovijih publikacija kao i potrebnih sredstava i pomagala. Naravno, i nagrađivanje nastavnika različitim načinima također je dijelom podupirućega stava škole prema nastavnikovoj kreativnosti. Opisani školski kontekst koji potiče kreativnost, koji kreativnost cijeni i dijeli te pruža resurse koji su nastavnicima potrebni da bi ostvarili svoj kreativni potencijal ključnom je sastavnicom kreativnog kapitala potrebnog za potporu kreativnom poučavanju (prema: Richards, 2013). Međutim, postoji, naravno, i mnogo načina koji mogu ograničiti kreativnost, ali čak i takva ograničenja mogu izazvati uvjete za kreativan otpor. Kreativnost u velikoj mjeri predstavlja stvar pronalaženja puta oko ograničenja ili ograničenja koja postavljaju unutarnji diskursi kojima nastavnici upravljaju (Richards, Cotterall, 2016, prema: Jones, 2010).

3. Opis metodologije istraživanja

Za potrebe ovoga rada provedeno je istraživanje čiji je cilj bio utvrditi planiraju li nastavnici hrvatskoga jezika stvaralačke zadatke koji izazivaju kreativna djelovanja učenika, tj. odgovore kojima se promovira izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te izvorna misao. Istraživanje je provedeno na građi koju su činile pismene pripreve za nastavni sat hrvatskoga jezika prikupljene putem e-pošte tijekom 2020. i 2021. godine. Istraživački korpus obuhvatio je 30 priprava učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika (i to onih nastavnih sadržaja koji pripadaju predmetnim području hrvatski jezik i komunikacija) različitih osnovnih i srednjih škola Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije. U analizi prikupljene građe promatrana je i analizirana kategorija stvaralačkih zadataka i njihove zastupljenosti u pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika i to prema navedenim kategorijskim obilježjima (izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te izvorna misao) opisanima u teorijskome dijelu rada. Rezultati su prikazani u preglednoj tablici 1. Svi dobiveni rezultati analizirani su i interpretirani prema navedenoj kategoriji i njezinim istaknutim obilježjima uz navođenje primjera u izvornom obliku, bez prepravljanja i jezičnoga uređivanja. Svi primjeri stvaralačkih zadataka planiranih u pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika navedeni su u preglednoj tablici 2. i razvrstani prema kategorijskim obilježjima: izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor i izvorna misao.

4. Rezultati i rasprava

Od 30 prikupljenih i analiziranih pismenih priprava za nastavni sat hrvatskoga jezika 17 priprava pripada osnovnoškolskim nastavnicima i 13 priprava srednjoškolskim nastavnicima. Od ukupnog broja prikupljenih priprava u više od polovice (17) zastupljeni su stvaralački zadatci, dok u 13 priprava nisu zastupljeni (tablica 1). Također je razvidno da se stvaralački zadatci pojavljuju u podjednakom omjeru kada je u pitanju osnovna škola (8 priprava) i srednja škola (9 priprava). U svojim pripravama nastavnici su najviše planirali one stvaralačke zadatke kojima se potiče *izvorna misao* (16), a u trima pripravama razvidna su po dva takva zadatka. U trima su pisanim pripravama zabilježeni stvaralački zadatci kojima se potiče *izazov*, a u dvjema *intrigantnost*. Stvaralački zadatak kojim se potiče *fantazija* razvidan je u jednoj pripravi kao i zadatak kojim se potiče *individualni izbor* (1 priprava). Nijedan zadatak nije razvidan koji obilježuje *osobnost*. Svi su rezultati prikazani u tablici 1.

Tablica 1. Prikaz zastupljenosti stvaralačkih zadataka u pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika

rbp ²	Naziv nastavne jedinice ili teme	Škola osnovna (OŠ) srednja (SŠ)	Zastupljenost stvaralačkih zadataka	Stvaralački zadatci kojima se potiče					
				Izazov	Osobnost	Intrigantnost	Fantazija	Individualni izbor	Izvorna misao
1.	Glagolski prilozi – zamjenjivanje zavisnih rečenica glagolskim priložima	OŠ	+	+					+
2.	Promjenjive vrste riječi	OŠ	-						
3.	Naglasni sustav hrvatskoga jezika	OŠ	+	+					++
4.	Nezavisnosložene rečenice	OŠ	+						++
5.	Opisivanje i pridjevi	OŠ	+			+			
6.	Pridjevi	OŠ	-						
7.	Upravni i neupravni govor	OŠ	+				+		

² Kraticom rbp označen je redni broj priprave.

rbp ²	Naziv nastavne jedinice ili teme	Škola osnovna (OŠ) srednja (SŠ)	Zastupljenost stvaralačkih zadataka	Stvaralački zadatci kojima se potiče					
				Izazov	Osobnost	Intrigantnost	Fantazija	Individualni izbor	Izvorna misao
8.	Veliko početno slovo u višechlanim imenima	OŠ	+						+
9.	Namjena i struktura govornoga teksta	SŠ	+						+
10.	Pisanje biografije	SŠ	+	+					+
11.	Dativ i lokativ	OŠ	+						+
12.	Dativ i lokativ	OŠ	-						
13.	Hrvatski jezik	SŠ	+						+
14.	Obilježja funkcionalnih stilova	SŠ	+						+
15.	Od indoeuropske jezične zajednice do hrvatskoga jezika	SŠ	-						
16.	Jezik kao sustav znakova. Jezični znak	SŠ	+			+			
17.	Jezik i sporazumijevanje	SŠ	+						+
18.	Jezični znak	SŠ	-						
19.	Jezik i sporazumijevanje	SŠ	+						++
20.	Od indoeuropske jezične zajednice do hrvatskoga jezika	SŠ	-						
21.	Riječi u rječniku	SŠ	-						
22.	Padeži	OŠ	-						
23.	Sklonidba imenica	OŠ	-						

rbp ²	Naziv nastavne jedinice ili teme	Škola osnovna (OŠ) srednja (SŠ)	Zastupljenost stvaralačkih zadataka	Stvaralački zadatci kojima se potiče					
				Izazov	Osobnost	Intrigantnost	Fantazija	Individualni izbor	Izvorna misao
24.	Instrumental	OŠ	-						
25.	Skolnidba imenica	OŠ	+						+
26.	Vijest	SŠ	+						+
27.	Standardno jezična norma	SŠ	+					+	
28.	Prilozi	OŠ	-						
29.	Nepromjenjive riječi	OŠ	-						
30.	Zamjenjivanje zavisnih rečenica glagolskim priložima	OŠ	-						
Ukupno:		17 OŠ 13 SŠ	17	3	0	2	1	1	16

* * *

Analizirajući prikupljene pripreme za nastavni sat hrvatskoga jezika prema zastupljenosti stvaralačkih zadataka kojima se potiče kreativnost, razvidno je da ih nastavnici planiraju u poučavanju hrvatskoga jezika. Međutim, uobzirujući činjenicu da predmetni kurikulum Hrvatskoga jezika³ stavlja veliki naglasak na učenike i ishode učenja te nastavniku daje (toliko priželjkivanu) slobodu i izbor, zastupljenost bi stvaralačkih zadataka mogla i trebala biti veća. Moguće je, naravno, da nastavnici ostvaruju u nastavi stvaralačke zadatke, ali ih u pripravama ne zapisuju dosljedno, ali je isto tako moguće da ako nisu planirani u pripravama, takvi se zadatci ne uključuju u nastavu hrvatskoga jezika. Naime, činjenica je da osmišljavanje stvaralačkih zadataka zahtijeva intenzitet planiranja, znanja i napora, stoga je potrebno stalno poticati i motivirati nastavnike na takva nastojanja.

³ Puni naziv dokumenta: Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije.

Ako se promotre primjeri stvaralačkih zadataka kojima se potiče izazov, tablica 2., tada se uočava da su ti zadatci usmjereni otkrivaju (*Učenici spajaju parove svršenih i nesvršenih glagola...; ...zabilježite nepravilno izgovorene riječi voditelja.*) i pronalaženju informacija (*...izdvajaju i bilježe važne informacije dok gledaju i slušaju film...*). Isto tako je razvidno da se ti zadatci ostvaruju uz pomoć čujno-vidnih izvora, odnosno digitalnih medija. Ta činjenica još više pridodaje izazovu, kao i zornost i zanimljivost medija te učenikovo aktivno korištenje njima. Posebno treba istaknuti usmjereno, odnosno aktivno slušanje videoisječaka (*zabilježite nepravilno izgovorene riječi voditelja*), što je iznimno važno jer se time učenike usmjeruje na odabrani jezični sadržaj.

U zadatcima čije je obilježje *intrigantnost* kreativnost je iskazana problematiziranjem i poticanjem znatiželje (*...odgovaraju na pitanje koju bi osobu radije predstavili kao svoju majku, objašnjavaju zašto.; Kako ćete naručiti – objasniti da želite popiti vodu i pojesti ribu?*). Za drugi primjer zadatka u ovoj kategoriji može se reći da ima obilježja fantazije jer se od učenika traži zamišljanje određene situacije: *Zamislite da se nalazite negdje na drugome kraju svijeta – vi ste žedni i gladni i stoga ulazite u restoran.*

U primjeru navedenoga zadatka u tablici 2. koji obilježuje *fantazija* u prvom se koraku potiče učenike na korištenje mašte u osmišljavanju dijaloga između prodavača i kupca te zamišljanju prostora (*na tržnici, u trgovini, u pekarnici, u slastičarnici...*). U drugom dijelu ovoga zadatka također je razvidna fantazija i to glumljenjem zamišljene, odnosno zadane situacije.

U primjeru stvaralačkog zadatka čije je obilježje *individualni izbor* učenicima se daje mogućnost navođenja osobnoga izbora primjera u kojima se odstupa od norme te *normativno prihvatljivo rješenje za taj primjer.*

U pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika najviše je primjera stvaralačkih zadataka kojima se potiče *izvorna misao*, tablica 2. Riječ je o primjerima koje obilježuje kreativnost, originalnost te osobni učenikov odgovor. To znači da se tim zadatcima potiče učenike na osmišljavanje *stripa, pitanja, digitalne igre, govora, razgovora, novih hrvatskih riječi*, zatim pisanje *priče, putopisa, vijesti, sižea*, komentiranje *odgledane emisije*. Kreativna je vrijednost zadataka ove kategorije i u raznovrsnosti jer su neki navedeni zadatci razloženi za skupinski rad, neki za rad u paru, a neki za individualni rad, pri čemu su istaknute aktivnosti ili ključni pojmovi za svaku skupinu, odnosno par. Upravo skupinski rad, kao i rad u paru (*Nakon pisanja pitanja razmjenjuju bilježnice te jedan drugomu odgovaraju na postavljena pitanja.*) promoviraju suradnju i socijalnu kompetenciju kao važne čimbenike kreativnosti. Također se ovim zadatcima motivira učenike na rad i aktivnost, uključenost i angažiranost (svih) učenika te se potiče zanimljivost nastave. Posebna je vrijednost ovih zadataka pozivanje na povezi-

vanje s prethodnim znanjima, odnosno korištenje tih znanja u novim zadacima i situacijama (*Učenici pišu komentar o odgledanoj emisiji povezujući znanje o pisanju komentara s osobnim znanjem o naglascima.; Svi pojmovi koji se pojavljuju u osmišljenim digitalnim igrama trebaju biti povezani s vrstama nezavisnosloženih rečenica.*). I na kraju, može se primijetiti i to da se u pojedinim zadacima ova kategorija *izvorne misli* isprepleće s drugim kategorijama, primjerice, u pisanju zamišljenoga dijaloga *pisaca prikazanih na slici Bele Čikoša-Sesije, Homer uči pjevati Dantea, Shakespearea i Goethea.* razvidni su elementi fantazije, dakle zamišljanja i maštanja.

Tablica 2. Primjeri stvaralačkih zadataka u analiziranim pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika)

Obilježja stvaralačkih zadataka	Primjer	Redni broj nastavne jedinice u tablici 1.
izazov	Učenici spajaju parove svršenih i nesvršenih glagola u digitalnoj igri memori.	1.
	Učenici slušaju i pozorno prate videoisječke iz dva kviza: Kolo sreće i Potjera. Zadatak im je zabilježiti nepravilno izgovorene riječi voditelja.	3.
	Učenici gledaju film Hrvatski velikani Roberta Knjaza 8.epizoda, izdvajaju i bilježe važne informacije dok gledaju i slušaju film, ali uz povremene prekide i pojašnjenja pojmova ili onoga što im nije jasno.	10.
osobnost	–	
intrigantnost	Učenicima pokazujem dvije fotografije iste osobe (uredna, poslovna žena i prosjakinja). Učenici ih usmeno opisuju te odgovaraju na pitanje koju bi osobu radije predstavili kao svoju majku, objašnjavaju zašto.	5.
	Zamislite da se nalazite negdje na drugome kraju svijeta – vi ste žedni i gladni i stoga ulazite u restoran. No, nitko vas ne razumije jer ne govori ni vaš jezik ni jedan drugi vama poznati jezik. Kako ćete naručiti – objasniti da želite popiti vodu i pojesti ribu? Razmijenite svoje misli u paru. Nekoliko parova izvještava razred o čemu su razgovarali.	16.
fantazija	a) Učenici u paru trebaju osmisлити uljudan dijalog prodavačice/prodavača i kupca (na tržnici, u trgovini, u pekarnici, u slastičarnici...) b) Nekoliko parova učenika glumi zadanu situaciju.	7.
individualni izbor	Za svaku vrstu jezične norme navedite 2–3 svoja primjera u kojima se odstupa od norme te normativno prihvatljivo rješenje za taj primjer.	27.

Obilježja stvaralačkih zadataka	Primjer	Redni broj nastavne jedinice u tablici 1.
izvorna misao	Učenici samostalno izrađuju strip prema uputi u 12. zadatku u radnoj bilježnici Naš hrvatski 8.	1.
	Svaki učenik unutar para osmišljava svojih pet pitanja o naglascima. Nakon pisanja pitanja razmjenjuju bilježnice te jedan drugomu odgovaraju na postavljena pitanja. Zatim vraćaju bilježnicu vlasniku koji kontrolira točnost odgovora na svoja pitanja. Pitanja trebaju osmisliti prema sljedećoj uputi: 1. Prvo pitanje treba biti takvo da svatko može pronaći odgovor u tekstu. 2. Drugo pitanje treba sadržavati više od jednoga podatka, ali tako da se može lako pronaći u tekstu. 3. Trećim se pitanjem zahtijeva opis ili usporedba. 4. Četvrto pitanje započinje sa zašto. 5. Petim se pitanjem od učenika zahtijeva njihovo vlastito mišljenje.	3.
	a) Učenici gledaju emisiju Jezik za svakoga – Naglasci u kojoj gostuje fonetičar HRT-a Tomislav Baran (trajanje 14:37 minuta). b) Učenici pišu komentar o odgledanoj emisiji povezujući znanje o pisanju komentara s osobnim znanjem o naglascima.	2.
	Učenici u skupinama trebaju osmisliti digitalnu igru (u poznatom im alatu – Wordwall, igra asocijacija, LearningApps... ili digitalnu križaljku, osmosmjerk...). Svi pojmovi koji se pojavljuju u osmišljenim digitalnim igrama trebaju biti povezani s vrstama nezavisnosloženih rečenica.	4.
	Učenici s pomoću kockica pričalica trebaju napisati priču u kojoj će upotrijebiti sve vrste nezavisnosloženih rečenica.	4.
	Učenici pišu jednu rečenicu o važnosti/svom dojmu sata.	8.
	Učenici se dijele u 4 skupine. Čitaju zadatak koji su dobili na listiću i osmišljavaju govor. 1. skupina: Kratkim govorom uvjeri roditelje da te puste na koncert sljedeći vikend. 2. skupina: Kratkim govorom uvjeri razred da odabere tvoj prijedlog za izlet. 3. skupina: Kratkim govorom uvjeri prijatelja da pročita tvoju omiljenu knjigu. 4. skupina: Kratkim govorom uvjeri nastavnike da podrže tvoju kampanju protiv pisanja domaćih zadaća.	9.

Obilježja stvaralačkih zadataka	Primjer	Redni broj nastavne jedinice u tablici 1.
izvorna misao	Učenici pišu biografiju Marina Držića na osnovi prikupljenih informacija u obliku vezanoga teksta publicističkim stilom odgovarajući na pitanja: Tko je bio Marin Držić? Navedi zanimljivosti vezane uz njegovu osobu i osobni razvoj. Gdje je djelovao? Uz koji se grad ili gradove vežu njegova djela? Kad je stvarao? Opiši njegov stav o prilikama u Dubrovniku i vlasti? Navedi njegova djela i pojasni zašto je važan za književnost te zašto je vrijedan pamćenja. Izdvoji jedan podatak po kojem ćeš ga zapamtiti.	10.
	Osmislite razgovor s Waltom Disneyem.	11.
	Osmislite, tj. načinite 5 novih hrvatskih riječi i objasnite njihovo značenje. Te se riječi trebaju pravopisno i gramatički uklopiti u standardni hrvatski jezik.	13.
	Učenici su dobili zadatak prema uputama s prethodnih sati oblikovati putopis, a to će učiniti nakon šetnje gradom i obilazaka skulptura. U putopis su trebali uvrstiti opise ulica i znamenitosti, a također i ljudi koje su sreli i s kojim su razgovarali. Pripovijedali bi i opisivali događaje i susrete i iznosili bi u tekstu razmišljanja, osjećaju i komentare na provedeno putovanje gradom. Također, učenici su na temelju viđenoga, dobili zadatak osmisliti i snimiti promotivni turistički film grada Osijek, a zvaao bi se Javna skulptura u gradu Osijeku. Učenici su dobili zadatak fotografirati skulpture iz različitih položaja i ubaciti u program, a mogu dodati i tekst i glazbu kako bi promotivni turistički film bio što zanimljiviji i privlačniji turistima.	14.
	Učenici na početku sata dobivaju zadatak napisati tri različite poruke o istom sadržaju: 1. majci na hladnjak 2. prijatelju na Facebooku 3. razrednici e-poštom	17.
	Osmisliti siže za skeč bez riječi u kojem će se složiti pokretima koji pripadaju neverbalnoj komunikaciji.	19.
	Napisati zamišljeni dijalog pisaca prikazanih na slici Bele Čikoša-Sesije, Homer uči pjevati Dantea, Shakespearea i Goethea.	19.

Obilježja stvaralačkih zadataka	Primjer	Redni broj nastavne jedinice u tablici 1.
izvorna misao	U zadanim rečenicama nedostaju imenice. Napiši ih na prazne crte a potom s pomoću tih rečenica napiši priču.	25.
	Svaka skupina piše vijest prema ključnim pitanjima za vijest i prema zadanom ključnom pojmu: 1. skupina – NK Varaždin 2. skupina – inovator Marko Marković 3. skupina – nogometaš Ivan Ivančić 4. skupina – Mjesec hrvatske knjige 5. skupina – Dobrovoljno vatrogasno društvo Novi Marof	26.

5. Zaključak

O kreativnosti kao vrijednosti i ključnom indikatoru uspješnoga poučavanja i učenja važno je razmišljati u planiranju svakog nastavnog sata hrvatskoga jezika. Nastavnikovo znanje i planiranje nastave temelji su kapacitiranosti nastave kreativnim djelovanjima. U portretu kreativnoga nastavnika veliku ulogu imaju njegove osobine koje utječu i na njegovu kreativnu poučavateljsku praksu, a važnim čimbenikom svakako je i školski kontekst kao situacijska okolnost u kojoj nastavnik treba imati podršku u svom kreativnom rastu i razvoju. Osobine kreativnoga nastavnika, poput maštovitosti, stručnosti, samopouzdanja, povjerenja, odgovornosti isprepleću se s njegovim poučavateljskim kompetencijama koje se poglavito odnose na metodički eklekticizam, nelinearno učenje te planiranje stvaralačkih zadataka. Upravo je ta posljednje navedena kategorija bila predmetom istraživačkoga dijela ovoga rada. Namjera je bila utvrditi planiraju li nastavnici hrvatskoga jezika stvaralačke zadatke kojima se potiču kreativna djelovanja učenika, pri čemu je fokusiranost bila na nekim obilježjima takvih zadataka kao što su izazov, osobnost, intrigantnost, fantazija, individualni izbor te izvorna misao. Na temelju provedenoga istraživanja na odabranom korpusu može se zaključiti da nastavnici hrvatskoga jezika planiraju stvaralačke zadatke, ali nedovoljno. Također se može zaključiti da je u analiziranim pismenim pripravama za nastavni sat hrvatskoga jezika najviše stvaralačkih zadataka kojima se potiče izvorna misao te da su u osmišljavanju tih zadataka nastavnici veliku pozornost posvetili učenikovom osobnom odgovoru, povezivanju novih znanja s prethodnima te promicanju suradnje i socijalne kompetencije. Ova tema i nadalje treba biti predmetom znanstvenih istraživanja, ali i kontinuiranih edukacija nastavnika hrvatskoga jezika na svim razinama.

Literatura

- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context: Update to the social psychology of creativity*. Boulder, CO: Westview Press.
- Bjedov, V., Ivić, V. (2019). *Metodička priprema za nastavni sat hrvatskoga jezika*. Metode i teorije – zbornik radova na stranim jezicima X. međunarodne znanstveno-metodičke konferencije. urednik: Sándor Bordás. Baja: Eötvös József Főiskola.
- Bruner, J. (1962). *The process of education*. Harvard: Harvard University Press.
- Burton, P. (2010). Creativity in Hong Kong schools. *World Englishes*, 29 (4), pp. 493–507.
- Carroll, K. (2007). Linear and non-linear learning. *Leadership Strategies for Content Marketers*. Poveznica: ken-carroll.com/2007/12/13/linear-and-non-linear-learning (preuzeto: 25. 4. 2019).
- Carter, R. (2004). *Language and creativity: The art of common talk*. New York: Routledge.
- Craft, A. (2002). *Creativity and early years education*. London: Continuum.
- Densky, Karen. (2016). Conceptualizing creativity and culture in language teaching. U: R. H. Jones, J. C. Richards (ur.), *Creativity language teaching: Perspectives from research and practice* (pp. 49–63). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Dornyei, Z. (2001). *Motivational strategies in the language classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, R. (2016). *Creativity and Language Learning*. U: R. H. Jones, J. C. Richards (ur.), *Creativity in Language Teaching: Perspectives from Research and Practice* (pp. 32–49). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Feist, G. J. (1998). A meta-analysis of the impact of personality on scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review*, 2 (4), pp. 290–309.
- Fisher, R. (2004). What is creativity? U: R. Fisher, M. Williams (ur.). *Unlocking creativity: Teaching across the curriculum* (pp. 6–20). New York: Routledge.
- Jones, R. (2010). Creativity and discourse. *World Englishes*, 29 (4), pp. 467–480.
- Jeffrey, B., Craft, A. (2004). Teaching creatively and teaching for creativity: distinctions and relationships. *Educational Studies*, 30, iss. 1, pp. 77–87. Poveznica: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0305569032000159750> (preuzeto: 25. 4. 2019).
- Richards, J. C. (2013). Creativity in language teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 1 (3), pp. 19–43.
- Richards, J. C., Cotterall, S. (2016). Exploring creativity in language teaching. U: R. H. Jones, J. C. Richards (ur.), *Creativity in language teaching: perspectives from research and practice* (pp. 97–114). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Sawyer, K. (2006). *Explaining creativity: The science of human innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sternberg, R. J., Lubart, T. I. (1999). The concept of creativity: Prospects and paradigms. U: R. J. Sternberg (ur.), *Handbook of creativity* (pp. 3–15). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- VanTassel, B., MacFarlane, J. B. (2021). *Enhancing creativity in curriculum*. Mrežni izvor, pristupljeno: 29. srpnja 2021.